

УДК 378.22.016-0-51:78.01(477.53) «1921/1933»

DOI: 10.15587/2313-8416.2016.63037

МУЗИЧНО-ТЕОРЕТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В ПОЛТАВСЬКОМУ ІНСТИТУТІ НАРОДНОЇ ОСВІТИ (1921–1933)

Н. Ю. Дем'янюк

MUSICAL AND THEORETICAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS IN POLTAVA INSTITUTE OF NATIONAL EDUCATION (1921–1933)

N. Dem'yanko

Розкрито організаційні засади й особливості музично-теоретичної підготовки майбутнього вчителя в Полтавському інституті народної освіти в період з 1921 по 1933 рік, висвітлено діяльність видатного українського педагога і музикознавця В. М. Верховинця, визначено зміст інтегрованого курсу «Мистецтвознавство (співи і музика)», що забезпечував музично-теоретичну, методичну, практичну інструментальну, вокальну і диригентсько-хорову підготовку студентів

Ключові слова: *музично-теоретична підготовка, мистецтвознавство, теорія музики, знання, уміння, навички*

In the article are considered the organizational grounds and peculiarities of musical and theoretical training of the future teacher in Poltava insitute of national education in the period from 1921 to 1933 year. It was provided by the department of art criticism that was headed in aforesaid period by the prominent Ukrainian teacher, musicologist, ethnographer, choreographer, conductor and composer V. N.

Verchovinets. Within his programs of the integrated course „Art criticism (singing and music)“ the students of school and pre-school faculties received knowledges on elementary music theory, Ukrainian music history, world music history, harmony, musical education methods and choral singing. The skills and abilities necessary for the future professional activity were acquired at practical and laboratory lessons on solfeggio, play on musical instruments (piano, violin), singing, direction, choral singing. The most talented students took part in exemplary student chorus of Poltava INE where their vocal, choral and direction mastery was formed

Keywords: *musical and theoretical training, art criticism, music theory, knowledge, skills, abilities*

1. Вступ

На сучасному етапі інтеграції України в європейський освітній простір, модернізації системи вищої освіти, реалізації основних настанов «Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті» значно актуалізуються проблеми підвищення ефективності навчально-виховного процесу, удосконалення професійної теоретичної та практичної підготовки майбутнього вчителя. Їх успішному вирішенню сприятимуть не лише поліпшення наукового та навчально-методичного забезпечення, розробка й упровадження інноваційних педагогічних підходів і технологій, а й пізнання, всебічне осмислення і раціональне застосування прогресивного досвіду минулого, найкращих здобутків вітчизняної педагогіки.

2. Постановка проблеми

Музично-теоретична підготовка є основою процесу формування професійних компетентностей вчителя музичного мистецтва. На різних етапах розвитку вітчизняної системи освіти вона зазнавала деяких змін і відзначалась певною специфікою. Значний інтерес, на наш погляд, викликають педагогічні традиції, що склались у процесі підготовки фахівців у Полтавському інституті народної освіти, починаючи з моменту його утворення (1921 р.),

особливості змісту музично-теоретичної підготовки, методів і форм організації навчально-виховного процесу, діяльності професорсько-викладацького складу тощо.

3. Літературний огляд

Проблеми становлення і розвитку національної системи освіти, методологічні, методичні, організаційні засади професійної підготовки вчителя, різноманітні аспекти мистецької та музично-педагогічної освіти в Україні досліджувались у монографіях Б. Года, О. Єрмака, П. Киридона (висвітлено історію Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, його видатні досягнення з моменту заснування, напрями, умови й особливості підготовки педагогічних кадрів у минулому і сьогоденні) [1], Н. Дем'яненко (здійснено ретроспективний логіко-системний аналіз процесу становлення змісту, структури, поєднання теорії та практики загальнопедагогічної підготовки вчителя в Україні XIX – першої третини XX ст.) [2], Г. Левченка (відображено результати ретроспективного аналізу становлення кафедри музики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, схарактеризовано напрями її поліаспектної діяльності) [3], О. Отич (висвітлено історичний досвід використання мистецтва у формуванні особистості, проаналізовано методологічні підходи до розвитку індивідуальності педагога його засобами) [4], Н. Сулаєвої (представлено концептуальні засади неформальної мистецької освіти, умотивовано необхідність конвергентного поєднання формальної педагогічної освіти з неформальною мистецькою освітою, висвітлено її потенціал у збагаченні професійної компетентності майбутніх учителів) [5], Т. Танько (визначено етапи становлення і розвитку музично-педагогічної освіти в Україні, обґрунтовано систему музично-педагогічної підготовки вчителів, проаналізовано навчально-виховний процес вітчизняних педагогічних закладів у 20-80-ті роки) [6], наукових працях Т. Благової (розкрито особливості розвитку загальної та професійної мистецької освіти на Полтавщині в другій половині XIX – на

початку ХХ століття, схарактеризовано основні тенденції розвитку змісту мистецьких дисциплін у навчальних закладах різних типів) [7], О. Лавріненка (виявлено специфіку практичної професійно-педагогічної підготовки вчителя у вищих закладах освіти України в 1917–1928 роках) [8], О. Рудницької (розкрито сучасні досягнення теорії та практики викладання дисциплін художньо-естетичного циклу, методологічні засади організації навчально-виховного процесу, культурологічні та психолого-педагогічні концепції розвитку особистості) [9] та інших вітчизняних істориків, педагогів, мистецтвознавців. Водночас більш ґрунтовного вивчення потребує процес фахової музично-теоретичної підготовки майбутнього вчителя, зокрема в Полтавському інституті народної освіти в період з 1921 по 1933 рік. Воно здійснювалося на основі матеріалів і документів Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України [10, 11], архіву Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка [12], архіву Я. В. Верховинця [13], науково-методичних праць В. М. Верховинця [14].

4. Характеристика особливостей і змісту музично-теоретичної підготовки майбутнього вчителя в Полтавському інституті народної освіти в період з 1921 по 1933 рік

Музично-теоретичну підготовку майбутнього вчителя в Полтавському інституті народної освіти здійснювала кафедра мистецтвознавства з моменту його утворення (1921 р.), тобто об'єднання окремо функціонуючих у Полтаві Педагогічного інституту та Історико-філологічного факультету в один вищий навчальний заклад. Незважаючи на недостатність приміщень, відсутність інвентарю і незадовільне матеріальне забезпечення, за свідченням документів Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, а саме – доповідного листа професора Харківського ІНО Є. Кагарова у Відділ підготовки робітників освіти, воно відбулося 12 квітня 1921 року разом із обранням «президії ІНО: ректора В. О. Щепотьєва, проректора Н. Ю. Мірза-Авакьянц, секретаря І. Я. Чаленка» [10]. Контингент студентів на той час

становив 706 осіб.

Кафедру мистецтвознавства в період з 1921 по 1933 рік очолював В. М. Верховинець, який увійшов до складу ради інституту 15 квітня 1921 року [10]. У «Списку професорів і преподавателів Українського вищого інституту народної освіти в Полтаві» зазначалось, що він «скінчив школу Лисенка в Києві по курсу теорії музики, гармонії та композиції. Хормейстер київських українських театрів. Робив записи пісень і звичаїв народних на Київщині, Херсонщині та Поділлі. Маються аранжировки цих пісень. Друковані праці: «Весілля в с. Шпичинці Київської губернії» / Видання Київського Наукового Товариства» [10]. Отже, на цей час він був визнаним і авторитетним в Україні музикознавцем, етнографом, хормейстером, педагогом, композитором.

За кафедрою закріплювався кабінет мистецтвознавства, який був навчально-методичною базою для кращого засвоєння отриманих на лекційних заняттях теоретичних знань, здобуття відповідних умінь і навичок, оволодіння музичними інструментами (рояль, скрипка), виконання практичних вправ і завдань із сольфеджіо, вокалу, диригування хорових і дитячих творів, читання партитур, транспозиції, вивчення дитячих ігор з піснями, забезпечення концертних виступів тощо. Проте для організації скрипкового, фортепіанного та інших інструментальних ансамблів у той час існувала гостра необхідність у поповненні матеріального фонду кафедри музичними інструментами.

Окрім теоретичного викладення дисциплін серед форм організації навчального процесу в «Статуті Полтавського інституту народної освіти» визначались лабораторні та науково-семінарські роботи, наукові спостереження і дослідження, практика навчання, студіювання методик, підручників, науково-навчальної та популярної літератури відповідних фахів, трудова практика, проведення студентських конференцій для обговорення результатів практик, науково-дослідної роботи тощо [10].

Кафедра забезпечувала викладання майбутнім педагогам і вихователям передбаченого навчальними планами курсу «Мистецтвознавство (співи і музика)», що належав до загальних дисциплін. На початковому етапі воно

здійснювалося двома викладачами – В. М. Верховинцем (лекції на III курсі) і Ф. М. Попадичем (лекції на I і II курсах) [11]. До кадрового складу кафедри також входила посада лаборанта, який допомагав студентам у виконанні різного типу практичних робіт і завдань, надавав необхідну методичну допомогу. Водночас він виконував функції акомпаніатора на заняттях з вокалу, хорового співу, диригування, ілюстратора фортепіанних творів [12].

В обсязі інтегрованого курсу «Мистецтвознавство (співи і музика)» В. М. Верховинець читав лекції з елементарної теорії музики, історії української музики, історії всесвітньої музики, гармонії (для більш здібних слухачів), методик музичного виховання і хорового співу, проводив практичні та лабораторні заняття з гри на музичному інструменті (фортепіано, скрипка), сольфеджіо, диригування дитячими піснями і хоровими творами, хорового співу тощо. Розробляючи навчально-нормативну документацію, методичні матеріали до викладання теоретичних і практичних музичних дисциплін, він зважав на те, що «завдання музкерівника дуже широкі, він мусить бути не тільки музично освіченою людиною, але й освіченим педагогом, який, користуючись різними формами музвиховання, мусить навчати молоде покоління сприймати і відтворювати музичні цінності, виховувати нові музичні таланти...» [14].

Музично-теоретична підготовка студентів здійснювалась згідно класичних академічних засад. Її зміст чітко відображено, наприклад, в розроблених В. М. Верховинцем «Програмі лекцій з мистецтвознавства, призначених для I-го курсу факультету старшого концентру Полтавського ІНО або ж I-го курсу дошкільного факультету» та «Програмі лекцій з мистецтвознавства, призначених для II-го курсу факультету старшого концентру Полтавського ІНО або ж II-го курсу дошкільного факультету» (оригінали зберігаються в архіві Я. В. Верховинця). При їх укладанні він спирався на основні загальнопедагогічні принципи – науковості, систематичності, послідовності, доступності, наочності, єдності теорії та практики тощо.

На першому курсі теорія музики вивчалась впродовж навчального року 30 тижнів по 1 годині на тиждень. В авторській програмі В. М. Верховинця темами

занять визначені такі (подається мовою оригіналу):

«1-й тиждень. О звукові взагалі. О звукові музичнім, о тембрі, способі назви звуків.

2-й тиждень. Октава. Альфавітний спосіб назви звуків.

3-й тиждень. Спосіб накреслення довжини звуків. Нотоносія.

4-й тиждень. О ключах (ключ «соль»).

5-й тиждень. Ключі «фа», «до». Паузи.

6-й тиждень. Інтервали. Діятонічні і хроматичні півтони на простих ступенях. Дієзи й бемолі як знаки підвищення і пониження тонів.

7-й тиждень. Діятонічні і хроматичні півтони від змінених ступенів. Діятонічні і хроматичні цілі тони.

8-й тиждень. Назви інтервалів. Кількісна й якісна величина інтервалів.

9-й тиждень. Інтервали похідні (производные). Таблиця інтервалів на простих ступенях.

10-й тиждень. Діятонічні і хроматичні інтервали. Інтервали зложені. Енгармонізм інтервалів.

11-й тиждень. Обороти інтервалів. Консонанси і дисонанси.

12-й тиждень. Діятонічний звукоряд. Хроматичний звукоряд. Тетра хорди. Мажорна гама й її будова.

13-й тиждень. Дієзи й бемолі в мажорних гамах, їх поява.

14-й тиждень. Назви ступенів гами. Таблиця інтервалів на ступенях мажорної гами.

15-й тиждень. Мінорний лад. Будування мінорної гами. Мінорна гама натуральна, гармонічна й мелодична.

16-й тиждень. Одноіменні гами. Спеціальні інтервали мінорної гами. Таблиця інтервалів мінорної гами. Число мажорних і мінорних гам.

17-й тиждень. Енгармонічні гами.

18-й тиждень. Грецькі лади.

19-й тиждень. Споріднення тональностей.

20-й тиждень. Хроматичні гами.

21-й тиждень. Транспозиція.

22-й тиждень. Умовні форми ділення нот.

23-й тиждень. О тактах.

24-й тиждень. Головні й побічні акценти. Такти мішані.

25-й тиждень. Групування тактів.

26-й тиждень. Синкопи.

27-й тиждень. Мелізми: форшлаг, трель, мордент і інші.

28-й тиждень. Скорочення нотного письма.

29-й тиждень. Відтінки виконання, знаки динамічні.

30-й тиждень. О темпах. Темпи повільні, помірні, скорі» [13].

До розгорнутого тематичного плану занять додаються певні методичні рекомендації та примітки («увага») з шести пунктів. У першому з них наголошується на тому, що всі теоретичні положення і правила мають демонструватись відповідними «сольфеджіями, сольмізацією та піснями одно- й двохголосними» [13]. Для цього найчастіше застосовувався український народнопісенний матеріал, здебільшого записаний, оброблений і систематизований педагогом у попередні часи, як-от: «Іди, іди, дощику», «Горобейко і сестричка», «Ой ходить Іванко», «Розлилися води», «Ходить гарбуз», «Шумить, гуде сосонька», «Шум», «Мак» тощо.

У другому пункті В. М. Верховинець зазначає, що всі лекції мають бути проведені «методично, отже бути зразком лекцій для дітей у трудшкoлі» [13], що дозволяло майбутнім педагогам поступово оволодівати методикою музично-виховної роботи.

На заняттях студенти не поділялись на обізнаних і необізнаних з теорією музики та іншими музичними дисциплінами, тому викладачами застосовувались такі засоби і прийоми подання навчального матеріалу, які були доступними для невідготовленої частини студентської аудиторії.

Для підготовки до занять та успішного оволодіння необхідними знаннями, уміннями і навичками студентам рекомендувалась різнопланова література: 1) теоретична – музично-теоретичні праці Г. Любомирського, П. Чайковського, М.

Римського-Корсакова, А. Казбiryюка; 2) сольфеджіо – А. Казбiryюка, М. Парфілова, С. Дрімцова; 3) пісенна – авторські твори та обробки народних пісень М. Лисенка, К. Стеценка, О. Кошиця, М. Леонтовича, Я. Степового, М. Вериківського, Г. Верьовки, П. Козицького, К. Богуславського, В. Ступницького, В. Костенка, В. Верховинця, Ф. Попадича, П. Демущього, В. Батюка, Ф. Колесси, Л. Ревущього, М. Коляди тощо. Музичні твори і народні пісні використовувались на заняттях як навчальний, ілюстративний, виконавський матеріал.

Невід'ємною складовою музично-теоретичної підготовки майбутніх педагогів була їх обов'язкова участь у курсових хорах, де здобувались вокально-хорові навички та закріплювались теоретичні знання. Найбільш музично обдаровані студенти з винятковими голосовими даними залучались до експериментального зразкового студентського хору Полтавського ІНО, яким впродовж досліджуваного періоду керував професор В. М. Верховинець. Технічно і художньо досконало підготовлений різноманітний репертуар колективу використовувався для: «а) демонстрування його перед студентством, як одна із форм музичного виховання студентських мас; б) демонстрації досягнень хору в стінах ІНО і прилюдних виступах перед широкою громадськістю Полтави й периферії; в) несення музичної культури в підшефні частини Червоної Армії і підшефне село» [13].

За навчальним планом на дисципліну «Мистецтвознавство (співи і музика» на першому курсі шкільного факультету відводилось 40 лекційних годин, з яких 30 годин – на вивчення теорії музики, 10 годин – на методику хорового співу та короткий огляд історії музики та музичних інструментів, на першому курсі дошкільного факультету – 60 лекційних годин, з яких 30 годин – на вивчення теорії музики, 10 годин – на методику одно-, дво- і чотириголосного хорового співу, 10 годин – на студіювання нової хорової літератури на сучасні теми, 10 годин – на знайомство з роялем, гру на роялі та шумовий оркестр.

Вивчення теорії музики на другому курсі також розраховувалось на 30

тижнів по 1 годині на тиждень, проте робота була побудована дещо інакше.

Перші 15 тижнів відбувалось повторення і закріплення вивченого на попередньому курсі матеріалу. Паралельно проводились заняття з оволодіння фортепіано – знайомства з інструментом, гри мелодій одно- і двоголосних пісень, мажорних і мінорних гам і акордів. Певний час приділявся вивченню історії інструментів – дерев'яних, мідних, ударних і струнних. Починаючи з шістнадцятого тижня теми курсу розподілялись так:

«16-й тиждень. Знайомство з гармонією. Тризвук і його будовання.

17-й тиждень. Чотирьохголосе зв'язування тризвуків.

18-й тиждень. Зв'язування тризвуків мажорної гами.

19-й тиждень. Зв'язування тризвуків без спільних тонів.

20-й тиждень. Секвенція мельодична, гармонічна.

21-й тиждень. Тризвуччя мінорної гами.

22-й тиждень. Гармонізація верхнього голосу основними тризвуччями.

23-й тиждень. Гармонізація верхнього голосу основними тризвуччями.

24-й тиждень. Гармонізація верхнього голосу основними тризвуччями.

25-й тиждень. Обороти тризвучий.

26-й тиждень. О каденціях.

27-й тиждень. Гармонізація мельодії основними тризвуччями і їх оборотами.

28-й тиждень. Домінант-септ-акорд і його обороти.

29-й тиждень. Септ-акорд 7-ої ступені мажора і мінора.

30-й тиждень. Нонен-акорд і його обороти. Легкі модуляції в близькі і дальші тональності» [13].

Попередні методичні вказівки і рекомендації стосувались і викладання дисципліни на другому курсі. До зазначених вище наочних засобів додавались відповідні темі заняття приклади на фортепіано, нескладні хорові зразки. Як один із викладачів, професор В. М. Верховинець завжди прагнув того, щоб навчальний матеріал був зрозумілий студентській аудиторії вже на першій лекції.

Найбільш здібним студентам пропонувалось виконання завдань по гармонії, але це було однією з форм позааудиторної роботи.

Вивчення теорії музики на заняттях поєднувалось із засвоєнням інших спеціальних музичних дисциплін – історії української музики, історія всесвітньої музики тощо, отже, широко застосовувались міжпредметні зв'язки. Провідним принципом їх викладання був розгляд музичних явищ і форм в історії музичного мистецтва в тісному зв'язку із соціально-економічними процесами. З цього приводу В. М. Верховинець зазначав, що неможна обмежуватись «викладанням одних лише життєписів композиторів, самим лише формальним аналізом їхніх творів, погляд, що завданням історика є висвітлювати лише еволюцію форм незалежно від соціально-економічного процесу треба рішуче відкинути» [13].

До списку рекомендованої літератури входили праці: М. Грінченко «Музика в житті людства», Д. Ревуцький «Українські думи та пісні історичні», «Золоті ключі», Г. Галаган «Малоруський вертеп», М. Куліш «Український вертеп», Д. Щербаківський «Оркестри, хори і капели за панщини на Україні», М. Клименко «Київська міська капеля в I-й чверті XIX століття» тощо. Широко застосовувались матеріали періодичних видань того часу, зокрема журналів «Музика», «Музика масам».

Значна увага приділялась вивченню методики викладання музичних дисциплін, підготовці майбутніх педагогів до навчально-виховної діяльності в школі, в позашкільний час, в колективах художньої самодіяльності тощо. Зразковим проведенням занять викладачі прагнули методично підготувати, сформувані необхідні професійні компетенції, передати багатий педагогічний досвід студентам.

Однією з важливих складових була методика хорового співу, яка знайомила з методами організації хорових гуртків у школах, клубах, будинках культури, особливостями комплектування хорових колективів і добору голосів, основами вокально-хорової роботи, принципами добору репертуару, специфікою підготовки до концертних виступів тощо. Практичною базою для

перевірки і закріплення теоретичних знань, формуванню вокально-хорових, диригентських умінь і навичок були курсові хори і студентський хор Полтавського ІНО.

За навчальним планом на дисципліну «Мистецтвознавство (співи і музика)» на другому курсі шкільного факультету відводилось 30 лекційних годин, з яких 30 годин – на вивчення теорії музики, на другому курсі дошкільного факультету – 60 лекційних годин, з яких 30 годин – на вивчення теорії музики, решта годин – на вивчення методик, історії музики, оволодіння грою на музичних інструментах. На третьому курсі навчальний матеріал музичних теоретичних і практичних дисциплін ускладнювався.

З метою підвищення якості музично-педагогічної підготовки, застосування нових підходів у процесі виховання молодого покоління В. М. Верховинець рекомендував студентам звертатись до публікацій сучасних музичних робітників і критиків у журналі «Музика масам» – М. Вериківського, К. Богуславського, М. Ніцая, Б. Яновського, М. Грінченка, П. Козицького тощо, у яких педагог і керівник хору завжди може знайти для себе корисні поради.

5. Результати дослідження

Дослідження наукових і архівних джерел показало, що музично-теоретична підготовка майбутнього вчителя в Полтавському інституті народної освіти в період з 1921 по 1933 рік здійснювалась кафедрою мистецтвознавства. Інтегрований курс «Мистецтвознавство (співи і музика)» забезпечував студентів шкільного і дошкільного факультетів знаннями з теорії музики, методики музичного виховання, методики хорового співу, історії української музики, історії всесвітньої музики, гармонії. Практичні заняття з гри на музичному інструменті (фортепіано, скрипка), сольфеджіо, хорового диригування, хорового співу сприяли формуванню необхідних фахових компетенцій.

6. Висновки

Музично-теоретична підготовка майбутнього вчителя в Полтавському

інституті народної освіти в досліджуваний період здійснювалась на високому науково-методичному рівні згідно класичних академічних засад, забезпечувалась розробкою відповідних навчально-нормативних документів та охоплювала різноманітні аспекти – теоретичні і практичні. Подальшого дослідження заслуговують питання організації та навчально-методичного забезпечення музично-теоретичної та диригентсько-хорової підготовки фахівців у педагогічних навчальних закладах у наступні історичні періоди.

Література

1. Год, Б. Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка: історія і сучасність [Текст]: монографія / Б. Год, О. Єрмак, П. Киридон. – Полтава: ПДПУ імені В. Г. Короленка, 2009. – 194 с.
2. Дем'яненко, Н. М. Загальнопедагогічна підготовка вчителя в Україні (XIX – перша третина XX ст.) [Текст]: монографія / Н. М. Дем'яненко. – К., 1998. – 328 с.
3. Дем'янюк, Н. Ю. Кафедра музики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка: ретроспективний аналіз [Текст]: монографія / Н. Ю. Дем'янюк, С. В. Вовченко, В. М. Гайдамака та ін.; гол. ред. Г. С. Левченко та ін.; ПНПУ імені В. Г. Короленка. – Полтава: ТОВ АСМІ, 2014. – 373 с.
4. Отич, О. М. Мистецтво у розвитку індивідуальності педагога: історичний і методологічний аспекти [Текст]: монографія / О. М. Отич; за ред. І. А. Зязюна. – Чернівці: Зелена Буковина, 2008. – 440 с.
5. Сулаєва, Н. В. Підготовка вчителя в педагогічному просторі неформальної мистецької освіти [Текст]: монографія / Н. В. Сулаєва. – Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2013. – 408 с.
6. Танько, Т. П. Музично-педагогічна освіта в Україні [Текст]: монографія / Т. П. Танько. – Х.: Основа, 1998. – 192 с.
7. Благова, Т. О. Розвиток шкільної і професійної мистецької освіти на Полтавщині (друга половина XIX – початок XX ст.) [Текст]: навч. пос. / Т. О.

Благова. – Полтава: Оріяна, 2009. – 240 с.

8. Лавріненко, О. А. Практична професійно-педагогічна підготовка вчителя у вищих закладах освіти України (1917–1928 рр.) [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук / О. А. Лавріненко; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – Київ, 1998. – 19 с.

9. Рудницька, О. П. Педагогіка: загальна та мистецька [Текст]: навч. пос. / О. П. Рудницька. – К.: Інтерпроф, 2002. – 270 с.

10. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВОВ України). Од. зб. 1101 [Текст]. – Ф. 166. – Оп. 1. – С. 145–167.

11. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВОВ України). Од. зб. 1123 (Матеріали про стан та навчально-виховну роботу Полтавського ІНО за 1921–1924 н. р.) [Текст]. – Ф. 166. – Оп. 2. – С. 214.

12. Архів Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка [Текст]. – Записки Полтавського ІНО 1925/26 ак. року. – 390 с.

13. Архів Я. В. Верховинця [Текст]. – Верховинець В. М. Програма лекцій з мистецтвознавства для студентів I та II курсів старшого концентру та дошкільного факультету Полтавського ІНО на 1930/31 рік. – 6 с.

14. Верховинець, В. М. Весняночка [Текст] / В. М. Верховинець. – 5-е вид. – К.: Муз. Україна, 1989. – 342 с.

References

1. God, B., Jermak, O., Kyrydon, P. (2009). *Poltavs'kyj derzhavnyj pedagogichnyj universytet imeni V. G. Korolenka: istorija i suchasnist'*. Poltava: PDPU imeni V. G. Korolenka, 194.

2. Dem'janenko, N. M. (1998). *Zagal'nopedagogichna pidgotovka vchytelja v Ukraїni* (НІН – persha tretyna НН ст.). Kyiv, 328.

3. Dem'janko, N. Ju., Vovchenko, S. V., Gajdamaka, V. M. et. al; Levchenko, G. S. (Ed.) et. al (2014). *Kafedra muzyky Poltavs'kogo nacional'nogo*

pedagogicznego universytetu imeni V. G. Korolenka: retrospektyvnyj analiz. Poltava: TOV ASMI, 373.

4. Otych, O. M.; Zjazjuna, I. A. (Ed.) (2008). Mystectvo u rozvytku individual'nosti pedagoga: istorychnyj i metodologichnyj aspekty. Chernivci: Zelena Bukovyna, 440.

5. Sulajeva, N. V. (2013). Pidgotovka vchytelja v pedagogichnomu prostori neformal'noi' mystec'koi' osvity. Poltava: PNPУ imeni V. G. Korolenka, 408.

6. Tan'ko, T. P. (1998). Muzychno-pedagogichna osvita v Ukrai'ni. Kharkiv: Osnova, 192.

7. Blagova, T. O. (2009). Rozvytok shkil'noi' i profesijnoi' mystec'koi' osvity na Poltavshhyni (druga polovyna XIX – pochatok XX st.). Poltava: Orijana, 240.

8. Lavrinenko, O. A. (1998). Praktychna profesijno-pedagogichna pidgotovka vchytelja u vyshhyh zakladah osvity Ukrai'ny (1917–1928 rr.). Kyiv, 19.

9. Rudnyc'ka, O. P. (2002). Pedagogika: zagal'na ta mystec'ka. Kyiv: Interprof, 270.

10. Central'nyj derzhavnyj arhiv vyshhyh organiv vlady ta upravlinnja Ukrai'ny (CDAVOV Ukrai'ny). Od. zb. 1101. 166 (1), 145–167.

11. Central'nyj derzhavnyj arhiv vyshhyh organiv vlady ta upravlinnja Ukrai'ny (CDAVOV Ukrai'ny). Od. zb. 1123 (Materialy pro stan ta navchal'no-vyhovnu robotu Poltavs'kogo INO za 1921–1924 n. r.). 166 (2), 214.

12. Arhiv Poltavs'kogo nacional'nogo pedagogicznego universytetu imeni V. G. Korolenka. Zapysky Poltavs'kogo INO 1925/26 ak. roku, 390.

13. Arhiv Ja. V. Verhovyncja. Verhovynec' V. M. Programa lekcij z mystectvoznavstva dlja studentiv I ta II kursiv starshogo koncentru ta doshkil'nogo fakul'tetu Poltavs'kogo INO na 1930/31 rik, 6.

14. Verhovynec', V. M. (1989). Vesnjanochka. Kyiv: Muz. Ukrai'na, 342.

Дем'янко Наталія Юріївна

Кандидат педагогічних наук, доцент

Кафедра музики

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
вул. Остроградського, 2, м. Полтава, Україна, 36000

E-mail: natadem2205@ukr.net

Контактний тел.: 0686418284

Кількість статей у загальнодержавних базах даних – 19

Кількість статей у міжнародних базах даних – немає

Номер ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8292-6461>

Дем'янюк Наталя Юрьевна

Кандидат педагогічних наук, доцент

Кафедра музики

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
ул. Остроградського, 2, г. Полтава, Україна, 36000

E-mail: natadem2205@ukr.net

Dem'yanko Nataliya

PhD Teaching, Associate Professor

The department of music

Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University

2 Ostrogradsky str., Poltava, Ukraine, 36000

E-mail: natadem2205@ukr.net

*Рекомендовано до публікації д-р пед. наук, професор Сулаєва Н. В. Дата
надходження рукопису 18.02.2016*

Дем'янюк Наталя Юріївна

Відділення Нової пошти №17 (м. Полтава, вул. Зіньківська, 14)

Контактний тел.: +38068-64-18-284